

Liikunnan edistäminen kunnissa – TEA 2024

Liikunnan hallinnon ja ohjauksen henkilöstömäärä kasvanut

PÄÄLÖYDÖKSET

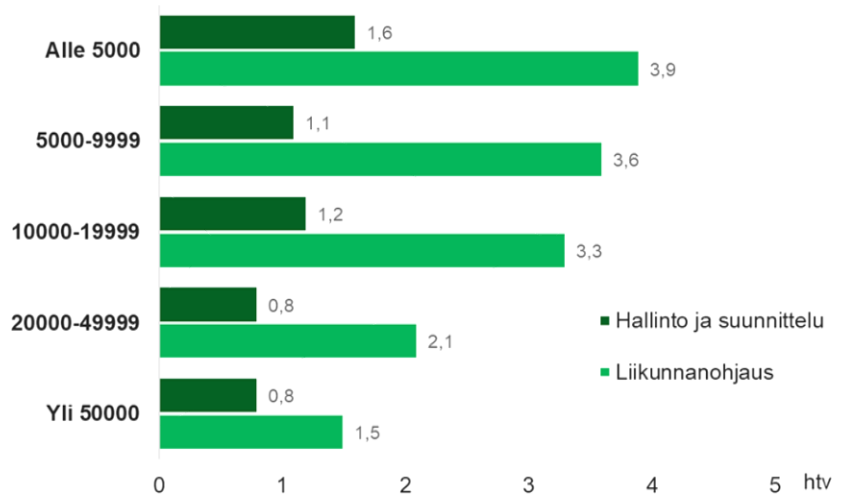
- Henkilöstöresurssit liikunnanohjauksessa sekä hallinnossa ja suunnittelussa ovat lisääntyneet.
- Koulujen salien harjoitusvuorojen maksuosuus seuroille jatkaa kasvua suurissa kaupungeissa.
- Liikuntapaikkojen ympäristövaikutusten huomioimisessa on kehitettävää.
- Lähes jokaisessa kunnassa on poikkihallinnollinen työryhmä, jossa liikuntaa käsitellään.
- Soveltava liikunta näkyy harvoin kuntien keskeisissä asiakirjoissa.
- Useimmat kunnat ovat määritelleet tavoitteet liikuntaneuvonnan toteutumiselle talous- ja toimintasuunnitelmissaan.

Liikunnan hallinnon ja ohjauksen henkilöstömäärässä oli tapahtunut muutoksia vuoteen 2021 verrattuna. Suurin muutos kahden vuoden aikana oli tapahtunut liikunnanohjaushenkilöstön määrässä. Liikunnanohjaushenkilöstön (esim. liikunnanohjaajia ja erityisliikunnan ohjaajia) työpanos oli kunnissa keskimäärin 3,1 henkilötyövuotta 10 000 asukasta kohden vuonna 2023. Kaksi vuotta aiemmin vastaava luku oli 2,4 henkilötyövuotta. Liikunnan hallinnon ja suunnittelun työpanos oli kunnissa vuonna 2023 keskimäärin 1,2 henkilötyövuotta. Kaksi vuotta aiemmin vastaava luku oli 1,0 henkilötyövuotta.

Pienemmissä kunnissa työpanokset olivat suuria kuntia suurempia asukaslukuun suhteutettuna (kuvio 1). Suurin muutos liikunnanohjaushenkilöstön määrässä oli tapahtunut kahden vuoden aikana keskisuurissa 10 000–19 999 asukkaan kunnissa, joissa henkilöstömäärä oli kasvanut 0,9 henkilötyövuotta. Vuonna 2023 heidän työpanoksensa oli 3,3 henkilötyövuotta kun vastaava luku vuonna 2021 oli 2,4 henkilötyövuotta. Liikunnan hallinnon ja suunnittelun työpanos oli kasvanut eniten pienissä alle 5 000 asukkaan kunnissa. Vuonna 2023 heidän työpanoksensa oli 1,6 henkilötyövuotta kun kaksi vuotta aiemmin vastaava luku oli 1,2 henkilötyövuotta.

Hyvinvointialueiden välillä oli eroja liikunnan hallinnon ja suunnittelun sekä ohjauksen henkilöstömäärissä vuonna 2023. Asukaslukuun suhteutettuna suurin liikunnanohjauksen työpanos oli Keski-Pohjanmaan hyvinvointialueen kunnissa, jossa keskiluku oli 5,8 henkilötyövuotta. Vastaavasti pienin työpanos oli Helsingissä, jossa liikunnanohjauksen työpanos oli 0,6 henkilötyövuotta. Liikunnan hallintoon ja suunnitteluun käytetty työpanos oli suurin Itä-Uudenmaan hyvinvointialueen kunnissa (2,2 htv/10 000 asukasta) ja pienin Helsingissä sekä Keski-Uudenmaan ja Päijät-Hämeen hyvinvointialueilla, joissa työpanos oli 0,6 henkilötyövuotta.

Kuvio 1. Liikunnan hallinnon ja -suunnittelun sekä ohjauksen henkilöstön työpanos (htv/10 000 asukasta, mediaani) kunnan koon mukaan vuonna 2023

Päivi Pelkonen

Asiantuntija, THL
etunimi.sukunimi@thl.fi

Päivi Aalto-Nevalainen

Kulttuuriasianneuvos, OKM

Vesa Saaristo

Asiantuntija, THL

Kirsi Wiss

Projektipäällikkö, THL

Timo Ståhl

Johtava asiantuntija, THL

Tiedonkeruun toteutus:

Tiedonkeruu lähetettiin huhtikuussa 2024 kaikkiin Manner-Suomen kuntiin (N=293). Se osoitettiin liikunnan edistämisen vastuuhenkilölle. Tiedot pyydettiin kokoamaan liikunnan edistämisestä vastaavan työryhmän tai johtoryhmän yhteistyönä. Tietonsa toimitti 289 (99 %) kuntaa elokuuhun 2024 mennessä. Kunnista 67 prosenttia oli käsitellyt lomaketta liikunnan edistämisestä vastaavassa työryhmässä tai toimialan johtoryhmässä.

Johdanto

Liikuntalain (390/2015) tavoitteena on edistää väestön hyvinvointia ja terveyttä sekä eri väestöryhmien mahdollisuuksia liikkua ja harrastaa liikuntaa. Kunnan peruspalveluissa korostetaan liikuntapalvelujen saatavuutta sekä terveyttä ja hyvinvointia lisäävän liikunnan järjestämisestä kaikille. Tehtävien toteuttaminen edellyttää kunnassa eri toimialojen tiivistä yhteistyötä sekä paikallisen ja alueellisen yhteistyön kehittämistä. Kunnan toimintaympäristöissä tavoitetaan laajasti eri-ikäiset ja eri sosioekonomisiin ryhmiin kuuluvat kuntalaiset. Laajojen väestöryhmien tavoittaminen tapahtuu erityisesti varhaiskasvatukseen, koulujen, liikuntaolosuhteiden ja hyvinvointialueiden kautta. Laissa säädetään lisäksi kunnan vastuusta kuulla asukkaitaan liikuntaa koskeissa päätöksissä sekä arvioida asukaidensa liikunta-aktiivisuutta. Hyvinvointia ja terveyttä edistävän liikunnan asema on liikuntalaissa vahva.

Tässä raportissa tarkastellaan kuntien luomia edellytyksiä, toimenpiteitä ja resursseja liikunnan edistämiseksi. Tiedot kerätään terveydenedistämiskäytännön (TEA) viitekehyksen (sitoutuminen, johtaminen, seuranta ja tarveanalyysi, voimavarat, osallisuus, muut ydintoiminnot) mukaisesti (Ståhl & Rimpelä 2010). Tulokset ovat kunta- ja aluekohtaisesti tarkasteltavissa TEAvisari-verkkopalvelussa. Raportissa raportoidaan vuoden 2024 tilannetta ellei toisin mainita. Tietoja verrataan soveltuvin osin aikaisempiin tiedonkeruihin.

Kokonaisuudessaan liikunnan edistäminen on pysynyt lähes ennallaan

Kokonaistulos kuvaa kuntien panostusta liikunnan edistämiseen vuosina 2010–2024 (taulukko 1). Kokonaistulos koko maan tasolla on pysynyt lähes aiempien vuosien tasolla vuonna 2024. Tarkempi TEA-viitekehyksen tarkastelu osoittaa, että sitoutumis-, johtamis- ja osallisuusulottuvuuksissa on tapahtunut hieman laskua. Muutos selittyy osittain sillä, että tiedonkeruulomakkeesta ja siten myös TEAvisarista on poistettu tai muokattu tietosisältöjä, jotka aiemmin toteutuivat varsin hyvin. Johtamisen osalta tavoitteita asetetaan aiempaa harvemmin lasten liikkumisen edistämiseksi varhaiskasvatuksessa. Vastaavasti voimavarat sekä seuranta ja tarveanalyysi -ulottuvuuksissa on tapahtunut positiivista kehitystä.

Taulukko 1. Liikunnan edistämisen kehitys (pisteet*) vuosina 2010–2024.

Liikunta, koko maa	2010	2012	2014	2016	2018	2020	2022	2024
Kokonaistulos	60	67	68	71	73	72	72	69
Sitoutuminen	47	54	54	58	62	62	69	66
Johtaminen	59	75	78	84	87	83	75	61
Seuranta ja tarveanalyysi	51	70	66	54	59	58	65	71
Voimavarat	66	68	64	63	61	59	55	59
Osallisuus	60	64	75	91	93	95	95	80
Muut ydintoiminnot**	75	73	71	77	79	76	75	79

*Pisteet 0–100. Pistemäärä 100 tarkoittaa, että toiminta on kaikilta osin hyvän käytännön ja laadun mukaista.

Seuraavassa raportoidaan tiedonkeruun keskeisiä kansallisia tuloksia kuntien prosenttiosuuksina. TEAvisarissa ja siten myös taulukossa 1 tulokset (pisteet) ovat väestöllä painotettuja.

Liikunta-aktiivisuuden kuvaus hyvinvointikertomuksissa yleistyntä edelleen

Suurimmalla osalla kunnista (85 %) oli hyvinvointikertomuksessa kuvaus kuntalaisten liikunta-aktiivisuudesta vuonna 2024. Kaksi vuotta aiemmin vastaava luku oli 72 prosenttia. Kunnan hyvinvointipolitiikkaa määrittävissä laajoissa hyvinvointikertomuksissa kuntalaisten liikunta-aktiivisuuden kuvaukset ja poikkihallinnollisten toimenpiteiden suunnittelu on tärkeää, koska fyysisen aktiivisuuden vähenemisestä on runsaasti tutkimusnäyttöä (ks.

Itkonen ym. 2018; THL 2021). Kuvaus liikuntaneuvonnan toteutumisesta sisältyi kolmella neljästä (72 %) kunnasta hyvinvointikertomukseen ja -suunnitelmaan. Kuvaus soveltavien liikuntapalveluiden käytöstä sisältyi alle puolessa (45 %) kunnista hyvinvointikertomukseen ja -suunnitelmaan.

Kolme neljästä kunnasta oli määritellyt vuoden 2024 talous- ja toimintasuunnitelmissa tavoitteet liikuntaneuvonnan toteutumiselle (79 %) ja lasten liikkumiseksi varhaiskasvatuksessa (76 %). Tavoitteita oli määritelty harvemmin soveltavan liikunnan (49 %) ja maahanmuuttajien liikunnan (21 %) edistämiseksi.

Voimassa oleva liikuntasuunnitelma, liikunnan kehittämisohjelma tai poikkihallinnollinen liikkumisojelma oli neljällä viidestä (81 %) kunnasta. Liikunnan olosuhteiden kehittämissuunnitelma tai -ohjelma (73 %), palveluverkkoselvitys ja -suunnitelma (52 %) ja soveltavan liikunnan suunnitelma (44 %) löytyi kunnilta harvemmin.

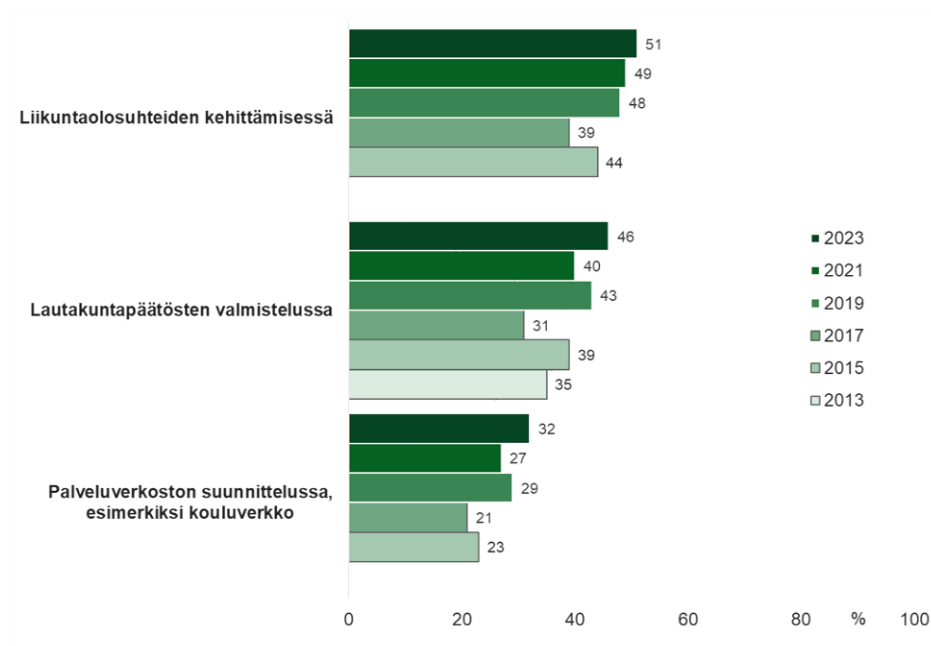
Lähes jokaisessa kunnassa poikkihallinnollinen työryhmä liikunnan edistämässä

Lähes jokaisessa (92 %) kunnassa toimii yksi tai useampi poikkihallinnollinen työryhmä, jossa käsitellään liikunnan edistämistä. Tilanne on kehittynyt positiivisesti verrattuna vuoden 2022 tilanteeseen (83 %). Liikunnasta vastaavan toimialan vetämänä työryhmiä oli seitsemässä prosentissa ja jonkin muun toimialan vetämänä 38 prosentissa kuntia. Molempien toimialojen vetämänä työryhmiä oli 47 prosentissa kuntia.

Osallistuminen valmisteilla olevien päätösten ennakoarviointiin lähes ennallaan

Yleisimmin (51 %) vaikutusten ennakoarviointi (EVA) liittyi liikuntaolosuhteiden kehittämiseen vuonna 2023. Kaksi vuotta aiemmin 49 prosenttia kunnista ilmoitti liikunnasta vastaavan viranhaltijan osallistuneen liikuntaolosuhteiden vaikutusten ennakoarviointiin. Viime vuonna 46 prosenttia kunnista ilmoitti liikuntatoimen asiantuntijoiden osallistuneen lautakuntapäätösten valmisteluun (40 % vuonna 2021). Kolmasosa kunnista (32 %) ilmoitti tehneensä vaikutusten ennakoarviointia palveluverkoston, esimerkiksi kouluverkon suunnittelussa (27 % vuonna 2021). (Kuvio 2.)

Kuvio 2. Liikunnan edistämisestä vastaavien viranhaltijoiden osallistuminen valmisteilla olevien päätösten vaikutusten ennakoarviointiin (esim. EVA) (2013–2023), kuntien prosenttiosuudet.

Liikunnan edistäminen nousut erityiseksi tavoitteeksi kuntien yleissuunnittelussa

Kolmella neljästä (75 %) kunnasta liikunnan edistäminen oli otettu erityiseksi tavoitteeksi kunnan yleissuunnittelussa (yleiskaavat, osayleiskaavat). Kaksi vuotta aiemmin vastaava osuus oli 65 prosenttia. Kunnista 45 prosentissa oli vakiintunut käytäntö, jonka mukaan liikunnan edistämisen vastuuhenkilö osallistuu kunnan maankäyttöön liittyvien strategioiden ja ohjelmien suunnittelun prosesseihin. Yleisimmin vastaava käytäntö oli yleiskaava- ja osayleiskaavasunnittelun prosessien osalta 66 prosentissa kunnista ja asemakaavan osalta 46 prosentissa kunnista. Puolella (53 %) kunnista oli vakiintunut käytäntö, jonka mukaan liikunnan edistämisen vastuuhenkilö osallistuu liikenne- ja katusuunnittelun prosesseihin.

Kunnan kunnossapitämien jalankulun ja pyöräliikenteen väylien kilometrimäärä oli valmiiksi täytettyä tiedonkeruulomakkeeseen vuoden 2022 tiedon mukaan ja yhdyshenkilöitä pyydettiin tarvittaessa päivittämään kilometrejä. Kunnista 83 ilmoitti, että kilometrimäärä oli lisääntynyt. Seitsemässä kunnassa määrä oli vähentynyt. Kunnan ylläpitämiä jalankulun ja pyöräliikenteen väyliä oli vuonna 2024 keskimäärin 2,7 metriä asukasta kohden (vuonna 2022 keskimäärin 2,5 metriä/asukas).

Ulkona tapahtuvaa liikkumista seurataan vaihtelevasti

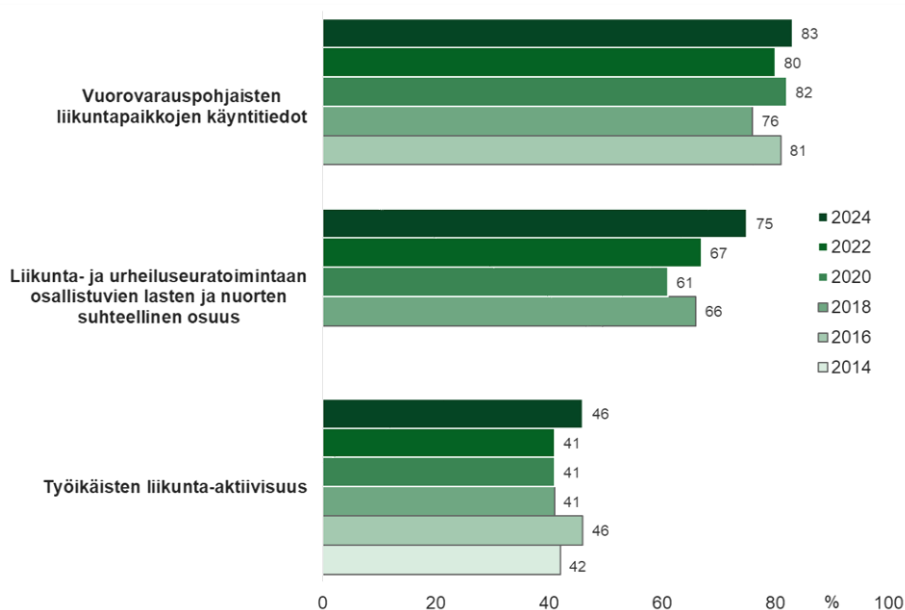
Yleisimmin ulkona tapahtuvaa liikkumista seurattiin kunnissa arkihavainnoilla. Vuonna 2024 suurin osa kunnista ilmoitti seuraavansa liikkumista pyöräliikenteessä (87 %), kävelyliikenteessä (86 %) ja luonnossa liikkumista (90 %) arkihavainnoilla.

Liikkumista pyöräliikenteessä seurasi kyselytutkimusten avulla puolet (55 %) ja otoslaskennoilla käsin tai koneellisesti noin kolmannes (28 %) kunnista. Jatkuvan laskennan laitteistolla liikkumista seurasi kymmenes (10 %) kunnista. Vuonna 2022 pyöräliikenteen määrää kyselytutkimuksin seurasi noin kolmannes (32 %), liikennelaskennolla (15 %) ja automaattilaskurilla (10 %) noin kymmenes kunnista.

Liikunta-aktiivisuuden säännöllinen seuranta kehittynyt hieman

Vuorovarauspohjaisten liikuntapaikkojen (83 %) ja liikunta- ja urheiluseuratoimintaan osallistuvien lasten ja nuorten suhteellista osuutta (75 %) seurattiin useimmissa kunnissa. Noin puolet (46 %) kunnista ilmoitti seuraavansa säännöllisesti työikäisten liikunta-aktiivisuutta vähintään kahden vuoden välein. (Kuvio 3.)

Kuvio 3. Liikunta-aktiivisuuden seuranta vähintään kahden vuoden välein (2014–2024), kuntien prosenttiosuudet.

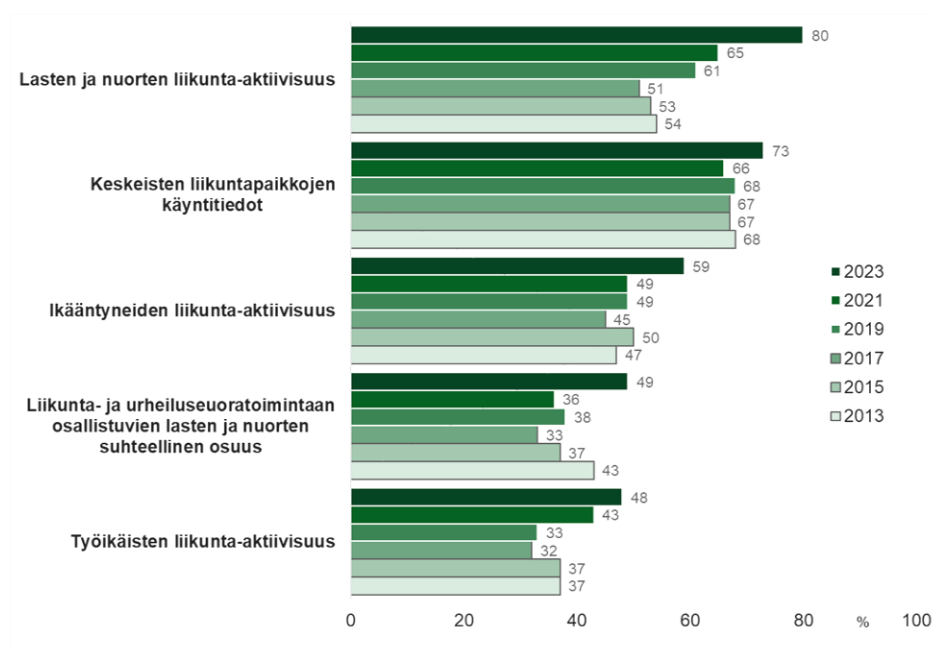

Kunnista 76 prosenttia kertoi tekevänsä lasten ja nuorten liikunta-aktiivisuudesta vuosittaisen yhteenvedon ja raportoivansa asiasta esimerkiksi hyvinvointikertomuksessa tai vastaavassa. Kaksi vuotta sitten vastaavan yhteenvedon teki ja raportoi 44 prosenttia kunnista. Kasvua selittää se, että kunnat ovat todennäköisesti mieltäneet Move! -tulosten raportoinnin liikunta-aktiivisuudeksi (ks. laatuseloste). Liikunta- ja urheiluseuratoimintaan osallistuvien lasten ja nuorten suhteellisesta osuudesta teki yhteenvedon ja raportoinnin puolet (51 %) kunnista (36 % vuonna 2022). Työikäisten (49 %) ja ikääntyneiden (57 %) liikunta-aktiivisuudesta yhteenvedo ja raportointi oli tehty kunnissa hieman harvemmin. Liikuntaneuvonnan toteutumisesta ja kävijämäärästä oli tehty yhteenvedo ja raportti kahdessa kolmesta (68 %) kunnasta.

Liikunnan ydintietojen esittely luottamushenkilöille kehittynyt hieman

Lasten ja nuorten liikunta-aktiivisuuden (80 %) esittely luottamushenkilöille oli yleistynyt (kuvio 4). Kaksi vuotta aiemmin vastaava luku oli 65 prosenttia (ks. laatuseloste). Keskeisten liikuntapaikkojen käyntitiedot oli esitelty luottamushenkilöhallinnolle 73 prosentissa kuntia (66 prosentissa vuonna 2022). Noin puolessa kunnista oli esitelty ikääntyneiden liikunta-aktiivisuutta (59 %), liikunta- ja urheiluseuratoimintaan osallistuvien lasten ja nuorten suhteellista osuutta (49 %) sekä työikäisten liikunta-aktiivisuutta (48 %).

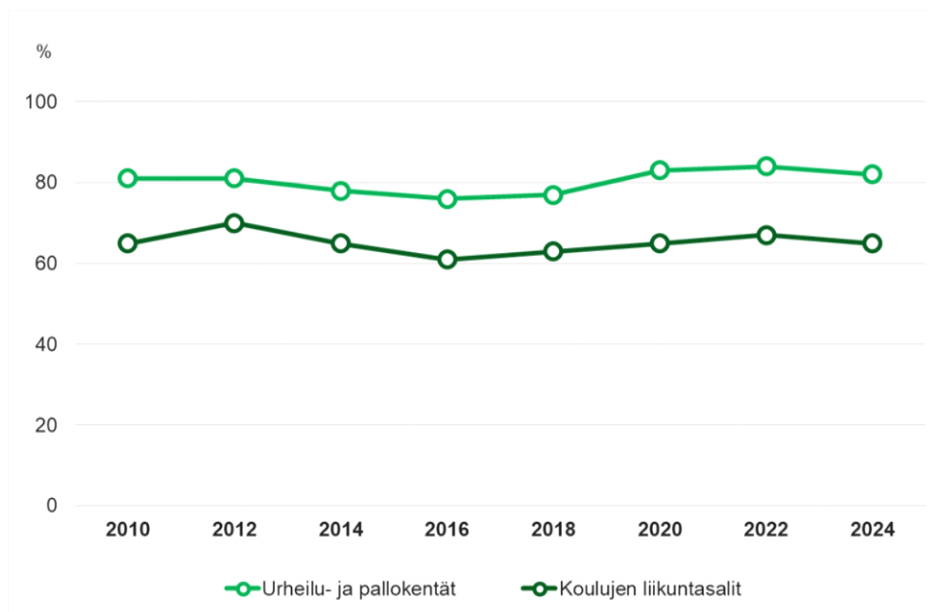
Kuvio 4. Liikunta-aktiivisuuden ja muiden liikuntaan liittyvien tietojen esittely luottamushenkilöille (2013–2023), kuntien prosentiosuudet.

Harjoitusvuorojen maksuosuus seuroille jatkaa kasvua suurissa kaupungeissa

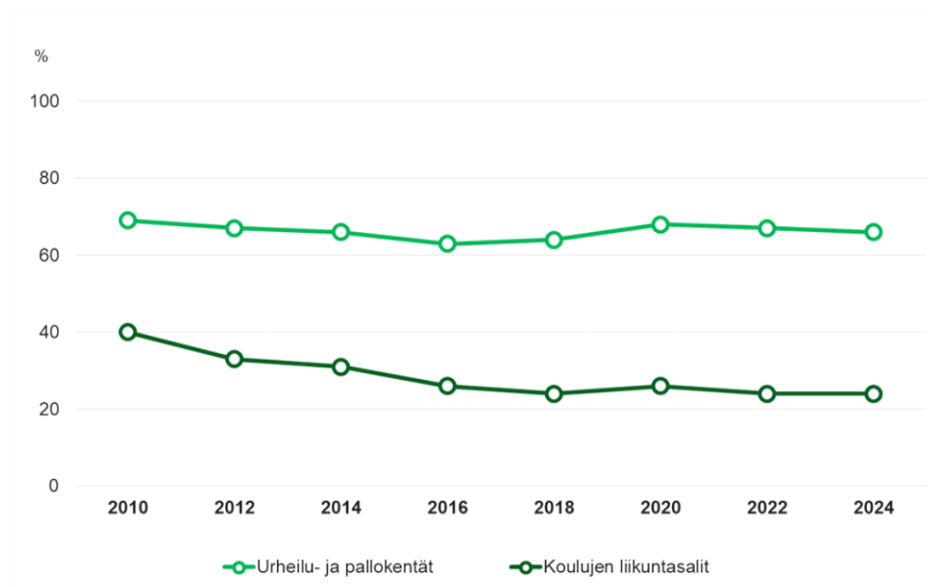
Maksupolitiikka vaihtelee kunnan eri liikuntapaikoilla. Kunnista kaksi kolmesta (65 %) ilmoitti, että koulujen liikuntasalit ovat maksuttomia lasten ja nuorten seuratoiminnan käytössä. Vastaava luku oli kaksi vuotta aiemmin 67 prosenttia. Suurin osa (82 %) kunnista ilmoitti, että urheilu- ja pallokentät ovat maksuttomia seurojen lasten ja nuorten seuratoiminnan käytössä. Vastaava luku oli kaksi vuotta aiemmin 84 prosenttia. (Kuvio 5).

Kuvio 5. Lasten ja nuorten harjoitusvuorojen maksuttomuus liikuntaseuroille vuosina 2010–2024, kuntien prosenttiosuudet.

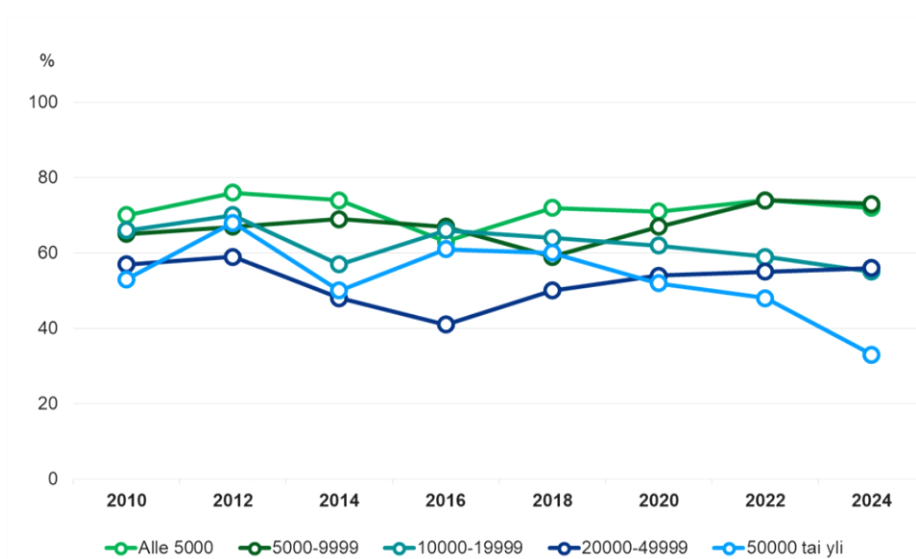
Aikuisten vuorot koulujen liikuntasaleissa olivat maksuttomia harvemmin. Kunnista yksi neljästä (24 %) ilmoitti, että aikuisten liikunta- ja urheiluseurojen koulujen liikuntasalivuorot olivat maksuttomia. Kahden vuoden takaiseen (24 % vuonna 2022) verrattuna muutosta ei ollut tapahtunut. Aikuisten harjoitusvuorot urheilu- ja pallokentillä olivat maksuttomia hieman harvemmin (66 %). Aikuisten harjoitusvuorojen maksuttomuudessa ei ollut tapahtunut muutosta kahden vuoden takaiseen (67 % vuonna 2022) (Kuvio 6).

Kuvio 6. Aikuisten harjoitusvuorojen maksuttomuus liikuntaseuroille vuosina 2010–2024, kuntien prosenttiosuudet.

Tarkasteltaessa yli 50 000 asukkaan kuntien tilannetta, huomataan, että seurojen lasten ja nuorten harjoitusvuorojen tilakustannukset koulujen liikuntasaleissa ovat jatkaneet kasvuaan (kuvio 7). Yksi kolmesta (33 %) isosta yli 50 000 asukkaan kunnasta tarjoaa enää maksuttomia seuravuoroja lapsille ja nuorille. Samaan aikaan muodolliset vuoromaksut ovat yleistyneet (43 %) isoissa kunnissa. Samansuuntainen muutos on tapahtunut myös lasten ja nuorten urheilu- ja pallokenttien harjoitusvuoromaksuissa isoissa yli 20 000 asukkaan kunnissa.

Kuvio 7. Koulujen liikuntasalien lasten ja nuorten harjoitusvuorojen maksuttomuus vuosina 2010–2024, prosenttiosuus kunnan asukasluvun mukaan.

Puolella kunnista (52 %) liikuntatilojen käyttövuorojen jakosäännöt mahdollistavat toiseen kuntaan rekisteröidyn yhdistyksen käyttövuorojen haun samoilla ehdoilla paikallisten yhdistysten kanssa. Kunnan koolla on merkitystä siten, että mitä pienemmästä kunnasta on kyse, sitä yleisemmin jakosäännöt mahdollistavat toiseen kuntaan rekisteröidyn yhdistyksen käyttövuorojen haun samoilla ehdoilla. Yleisimmin (61 %) asian mahdollistivat pienten alle 5 000 asukkaan kuntien jakosäännöt.

Vastuullisuuskriteerijä käytetään vaihtelevasti yhdistyksille myönnettävissä avustuksissa

Yleisimmin kunnat käyttivät vastuullisuuskriteerinä avointa ja läpinäkyvää hallintoa (77 %) yhdistyksille myönnettävissä liikunta-avustuksissa. Noin puolet kunnista käytti syrjintään puuttumista sekä yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon edistämistä (53 %) sekä häirintään, kiusaamiseen ja muuhun epäasialliseen käytökseen puuttumista ja ehkäisyä (41 %) vastuullisuuskriteereinä. Yksi neljästä (23 %) kunnasta käytti yhdistystoiminnasta aiheutuvien ympäristö- ja ilmastokuormitusten vähentämistä kriteerinä.

Hieman vajaalla puolella (41 %) kunnista liikuntayhdistysten avustussääntö mahdollisti toiseen kuntaan rekisteröidyn yhdistyksen tukemisen.

Liikunta- ja urheiluseurojen ja kunnan yhteistyö kehittynyt

Säännöllisesti kokoontuva liikuntaseurojen ja yhdistysten yhteiskokous, kuten liikuntafoorumi tai kunnan yhteinen asiantuntijaelin, kuten seuraparlamentti, toimi lähes jokaisessa (95 %) kunnassa. Kaksi vuotta aiemmin vastaava luku oli 84 prosenttia.

Yhteiskokouksia järjestettiin 88 prosentissa kuntia vuonna 2024 (79 % vuonna 2022). Yhteinen asiantuntijaelin toimi noin neljänneksessä (24 %) kuntia (37 % vuonna 2022).

Isot kunnat käyttävät osallistuvaa budjetointia liikunnan olosuhteiden kehittämiseen

Kunnissa toteutettiin osallistuvan budjetoinnin kautta erilaisia liikuntaa ja liikkumista edistäviä hankkeita vuonna 2023. Yleisimmin kunnissa oli kehitetty liikunnan olosuhteita (56 %). Kunnan koolla oli merkitystä siten, että mitä isommasta kunnasta oli kyse, sitä yleisemmin osallistuvalla budjetoinnilla oli kehitetty liikunnan olosuhteita. Suurissa yli 50 000 asukkaan kunnissa liikunnan olosuhteita oli kehitetty 90 prosentissa.

Liikunnan olosuhteiden lisäksi kunnissa oli käytetty osallistuvaa budjetointia pienvälinehankintoihin (41 %) sekä toimintaan ja tapahtumiin (34 %), jotka edistävät kuntalaisten liikuntaa ja liikkumista.

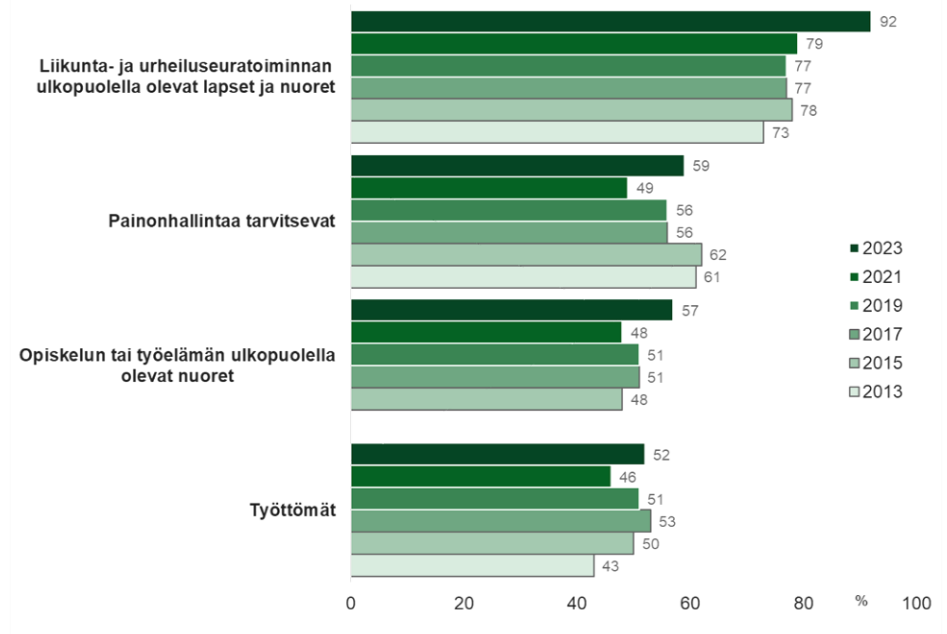
På svenska

Huvudresultaten publiceras på svenska på webbplatsen thl.fi och i publikationsarkivet julkari.fi.

Liikunta- ja urheiluseuratoiminnan ulkopuolella oleville lapsille ja nuorille liikkumisryhmiä aiempaa enemmän

Lähes kaikissa kunnissa (92 %) oli järjestetty liikkumisryhmiä liikuntaseuratoiminnan ulkopuolella oleville lapsille ja nuorille sekä ikääntyneille, joilla on toimintakyvyn rajoitteita (90 %). Harvemmin kunnissa järjestettiin liikkumisryhmiä painonhallintaa tarvitseville (59 %), opiskelun tai työelämän ulkopuolella oleville nuorille (57 %) ja työttömille (52 %). (Kuvio 8.)

Kuvio 8. Liikkumisryhmät vuosina 2013–2023, kuntien prosenttiosuudet.

Liikuntapaikkojen ympäristövaikutusten huomioimisessa kehitettävää edelleen

Kunnista reilu kolmannes (38 %) ilmoitti, ettei kerää tietoa liikuntapaikkojen ympäristökuormituksista eikä tietoa myöskään ole saatavilla. Kolmannes (33 %) kunnista ilmoitti, että liikuntapaikkojen joistakin ympäristökuormituksista kerätään tai on saatavilla tietoa. Vajaa kolmannes (29 %) kunnista ilmoitti, että monipuolista tietoa liikuntapaikkojen materiaalivirroista kerätään tai on saatavilla järjestelmällisesti.

Kolmannes (33 %) kunnista ilmoitti asettavansa liikuntapaikkojen materiaalivirtojen ja ympäristökuormituksen vähentämiseksi tavoitteita vuosittain. Vajaa puolet (42 %) kunnista ilmoitti antaneensa koko henkilöstölle ohjeet energian-, veden- ja materiaalikulutuksen sekä jätteenmuodostuksen ja haitallisten päästöjen vähentämiseksi kaikissa työtehtävissä.

www.thl.fi/tilastot/teaviisari/liikunta

Kirjallisuus

Itkonen H, Lehtonen K & Aarresola O. (toim.) 2018. [Tutkimuskatsaus liikuntapoliittisen selonteon tausta-aineistoksi](#). Valtion liikuntaneuvoston julkaisuja 2018:6.

Kulmala J, Saaristo V & Ståhl T. 2010. [Terveyttä edistävä liikunta kunnissa: Peruseraportti 2010](#). Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2011:6. Helsinki.

Liikenne- ja viestintäministeriö. 2018. Jääskeläinen S. (toim.) [Kävelyn ja pyöräilyn edistämishjelma](#). Liikenne- ja viestintäministeriön julkaisuja 5/2018.

[Liikuntalaki 390/2015](#).

Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2021. [Liikkumissuositus 7–17-vuotiaille lapsille ja nuorille](#). Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2021:19. Helsinki.

Opetus- ja kulttuuriministeriö. [Linjaukset ja kehittäminen](#).

[Perustaulukot tuloksista aluehallintovirastojen ja maakuntien aluejaon ja tilastokeskuksen kuntaryhmyksen mukaisesti](#).

Ståhl T & Rimpelä M. 2010. Väestön terveyden edistäminen kunnan tehtävänä. Teoksessa Ståhl T & Rimpelä A. (toim.) [Terveyden edistäminen tutkimuksen ja päätöksenteon haasteena](#). THL Teema 9/2010. Helsinki.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). [Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen peruskouluissa – TEA 2023](#). Tilastoraportti 21/2024.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). [Liikunnan edistäminen kunnissa – TEA 2016](#). Tilastokatsaus 9/2016.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). [Liikunnan edistäminen kunnissa – TEA 2018](#). Tilastoraportti 36/2018.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). [Liikunnan edistäminen kunnissa – TEA 2020](#). Tilastoraportti 42/2020.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). [Liikunnan edistäminen kunnissa – TEA 2022](#). Tilastoraportti 39/2022.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). [Nuorten arki. Kouluterveyskysely 2021: Moni nuori liikkuu liian vähän](#). Tilastoraportti 46/2021. 17.12.2021.

[Terveyttä edistävä liikunta kunnissa vuonna 2012](#). TEAviisari. Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja 278. Kunnossa kaiken ikää -ohjelma. Jyväskylä.

[Terveyttä edistävä liikunta kunnissa vuonna 2014](#). TEAviisari. Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja 301. Kunnossa kaiken ikää -ohjelma. Jyväskylä.

[Valtioneuvoston selonteko liikuntapolitiikasta \(OKM 2018\)](#). Opetus- ja kulttuuriministeriö 25.10.2018.

Tämän julkaisun viite:

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). Liikunnan edistäminen kunnissa – TEA 2024. Tilastoraportti 46/2024.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos

ISSN 1798-0887

Laatuseloste

Liikunnan edistäminen kunnissa – TEA 2024

Tilastotietojen relevanssi

Terveyden edistämisen vertailutietojärjestelmä TEAvisari on kehitetty Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL), sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön, opetus- ja kulttuuriministeriön ja Opetushallituksen yhteistyönä. Vertailutietojärjestelmä tekee näkyväksi kuntien tekemän työn asukkaidensa terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseksi seitsemällä eri toimialalla. Liikunnasta vastaavan toimialan lisäksi palvelussa on vertailutiedot terveydenedistämiskäytännöistä (TEA) perusopetuksessa, lukiokoulutuksessa, ammatillisessa perustutkintokoulutuksessa, kuntien strategisessa johtamisessa, kulttuurissa ja vuodesta lähtien 2024 hyvinvointialueilta. Perusterveydenhuollon tiedonkeruu, joka kerättiin kuntien kansanterveysyhtiöstä vastaavilta tahoilta (terveyskeskuksista) päättyi vuonna 2022.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen keräämä Liikunnan edistäminen kunnissa -aineisto sisältää tietoja kuntien toiminnasta kuntalaisten liikunnan edistämiseksi ja liikunnan edellytysten luomiseksi. Tiedot liittyvät kuntien toimintaan laajojen väestöryhmien liikunnan edistämiseksi. Tietoja käytetään mm. liikuntalain (390/2015) ja poikkihallinnollisen Liikuntapolitiikan koordinaatioelimen toimintasuunnitelman (2021) seurannassa sekä Valtion liikuntaneuvoston toteuttamassa arviointityössä. Tietoja käytetään myös kuntien valtionosuuksien perusteena olevan hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen lisäosan (hyte-kerroin) tietopohjassa. Tietojen avulla kunnat ja alueet voivat vertailla liikunnanedistämistoimintansa tilannetta koko maahan tai toisiin kuntiin. Tiedot on tarkoitettu kuntien ja kaupunkien viranomaisille sekä kansallisille ja alueellisille viranomaisille, sekä suunnittelijoille ja tutkijoille.

Liikunnan edistäminen kunnissa -kokonaisuus jakaantuu kuuteen eri ulottuvuuteen eli sitoutumiseen, johtamiseen, seurantaan ja tarveanalyysiin, liikunnan edistämisen voimavaroihin, osallisuuteen ja muihin ydintoimintoihin. Lisäksi lomakkeen lopussa kerätään tietoa vaihtuvista teemoista hallinnonalan kansallisiin, ajankohtaisiin tietotarpeisiin liittyen. Vuonna 2024 vaihtuvat teemat liittyvät kuntien tekemään yhteistyöhön liikunta-alan yritysten ja elinkeinonharjoittajien kanssa sekä sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksen vaikutuksiin.

- Sitoutuminen kuvaa strategiatasolla kunnan sitoutumista liikunnan edistämiseen esim. teeman näkyvyys erilaisissa asiakirjoissa sekä kansallisten ohjelmien hyödyntämistä.
- Johtaminen kuvaa liikunnan edistämisen organisointia, vastuun määrittelyä ja toimeenpanoa.
- Seuranta ja tarveanalyysi kuvaa liikunnan edistämiseen vaikuttavien tekijöiden seuranta ja tarveanalyysia väestöryhmittäin sekä raportointia johto-/työryhmälle ja luottamushenkilöille.
- Voimavarat kuvaa liikunnan edistämisen resursointia esim. harjoitusvuoromaksujen subventointia liikuntapaikoilla sekä liikunnanhallinnon ja -ohjauksen työpanosta.
- Osallisuus kuvaa kunnan liikunta- ja urheiluseurojen, muiden yhdistysten yhteisöelimiä.
- Muut ydintoiminnot ovat toimialakohtaisesti määritettäviä liikunnan edistämisen ydintoimintoja, jotka jokaisessa kunnassa tulisi toteuttaa.

Tilasto kerätään parillisina vuosina ja tiedot on kerätty vuodesta 2010 alkaen. Tiedonkeruu tehdään yhteistyössä opetus- ja kulttuuriministeriön liikunnan vastualueen, Suomen Kuntaliiton ja Valtion liikuntaneuvoston kanssa. Tiedonkeruun valmistelussa asiantuntijatyöryhmä käy läpi edellisen tiedonkeruun sisällöt ja uudelleen arvioi yksittäiset kysymykset. Asiantuntijatyöryhmässä on useita kuntien edustajia (Jyväskylä, Kuopio, Pori, Asikkala ja Kontiolahti). Lisäksi kunnista saadut palautteet ja uudet sisältöehdotukset huomioidaan valmistelussa.

Menetelmäkuvaus

THL kokoaa Liikunnan edistäminen kunnissa -kokonaisuuteen tarvittavat tiedot eri tietolähteistä. Yhteensä laajojen väestöryhmien liikunnan edistämisen indikaattoreita on 100 kappaletta, joista 85 kerätään suoraan kuntien ja kuntayhtymien liikunnan edistämisestä vastaavilta viranhaltijoilta Liikunta kunnan toiminnassa -tiedonkeruun avulla. Kuntien lii-kuntatoiminnasta vastaaville viranhaltijoille suunnatun tiedonkeruun lisäksi tietoja poimitaan suomalaisten liikuntapaikkojen tietopankista eli LIPAS-järjestelmästä (liikuntapaikkojen lukumäärät), Valtiokonttorin HYTE-raportista (liikunnan ja ulkoilun kustannukset) ja THL:n Terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen peruskouluissa -tiedonkeruusta (koulupäivän liikuntaa lisäävät toimenpiteet).

Liikunta kunnan toiminnassa -tiedonkeruu toteutetaan keväisin, kahden vuoden välein parillisina vuosina. Tiedonkeruulomake lähetetään kaikille Manner-Suomen kuntien liikunnan edistämisestä vastaaville viranhaltijoille sähköisenä. Viranhaltija kokoaa tiedonkeruulomakkeella kysytyt tiedot ja tallentaa ne sähköiselle verkkolomakkeelle. Tietojen toimittamisesta muistutetaan kahdesti sähköpostilla. Tarvittaessa vastaamattomiin kuntiin ollaan yhteydessä puhelimitse.

THL suosittaa, että lomakkeen tiedot käsitellään kunnan liikunnan edistämisestä vastaavassa työryhmässä tai johtoryhmässä vastaamisen yhteydessä. Tiedonkeruun alkamisesta informoidaan myös kuntien hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyötä koordinoivia yhdyskuntien henkilöitä, asiantuntijoita, suunnittelijoita tms.

Tiedonkeruun materiaaleihin kuten lomakkeeseen voi tutustua TEAvisarin verkkosivuilla.

Tiedot kuvaavat kunnan liikunnan edistämisen kuutta ulottuvuutta, jotka ovat sitoutuminen, johtaminen, seuranta ja tarveanalyysi, voimavarat, osallisuus ja muut ydintoiminnat. Ulottuvuuskohtaiset pistemäärät on saatu pisteyttämällä kunnan toimintaa kuvaavat tosiasialuonteiset tiedot suhteessa lainsäädäntöön, suosituksiin ja hyviin käytäntöihin. Kokonaispistemäärä on ulottuvuuksia kuvaavien pistemäärien keskiarvo. Indikaattorit on pisteytetty asteikolla 0–100. Pistemäärä kuvaa, miten hyvin liikunnan edistäminen toteutuu kunnassa. Pistemäärä 100 tarkoittaa, että toiminta on kaikilta osin hyvän käytännön ja hyvän laadun mukaista.

Esimerkki kysymyksen pisteytyksestä:

Kysymys 17. Seurataanko liikunnan edistämisestä vastaavalla toimialalla säännöllisesti seuraavia asioita? Liikunta- ja urheiluseuratoimintaan osallistuvien lasten ja nuorten suhteellinen osuus:

Ei seurata	(0 pistettä)
Valtuustokausittain	(50 pistettä)
Kahden vuoden välein	(100 pistettä)
Vuosittain tai jatkuvasti	(100 pistettä)

Alueiden pistemäärä on kuntakohtaisten tietojen väestömäärällä painotettu keskiarvo.

Tietojen kattavuus

Vuonna 2024 tietojen kattavuus oli 289 kuntaa (99 % kaikista Manner-Suomen kunnista). Kunnan koko ei ollut yhteydessä kattavuuteen: isoista yli 20 000 asukkaan kunnista ja 5 000–9 999 asukkaan kunnista 100 prosenttia toimitti tietonsa. Alle 5 000 ja 10 000–19 999 asukkaan kunnista 98 prosenttia toimitti tietonsa.

AVI-alueittain kattavuus oli korkein Etelä-Suomen, Itä-Suomen ja Pohjois-Suomen (100 %) kunnissa ja matalin Lapin ja Lounais-Suomen (95 %) kunnissa. Hyvinvointialueittain 19 alueen kunnista 100 prosenttia toimitti tietonsa. Keski-Suomen ja Lapin hyvinvointialueiden kunnista 95 prosenttia toimitti tietonsa.

Lomakkeella kerättiin 87 kunnan liikunnan edistämistä kuvaavaa yksittäistä tietoa. Tiedot olivat sellaisia, jotka jokaisen kunnan olisi ollut mahdollista toimittaa tiedonkeruuta varten. Täysin kattavia vastauksia oli 144 kappaletta. Alle 5 prosenttia puuttuvia tietoja oli 90 prosentissa vastauksista. Puuttuvien tietojen lukumäärä oli yhteydessä tilastolliseen kuntaryhmytykseen siten, että maaseutumaisien kuntien vastauksissa puuttuvia tietoja oli

keskimäärin enemmän kuin kaupunkimaisten ja taajaan asuttujen. Vastaava yhteys oli havaittavissa kunnan asukasluvun osalta.

Tietojen oikeellisuus ja tarkkuus

Ohje on, että liikunnasta vastaavan viranhaltijan tulisi koota tiedot yhteistyössä kunnan liikunnan edistämisestä vastaavan työryhmän kanssa. Vuonna 2024 kunnista 67 prosenttia oli käsitellyt tiedonkeruulomaketta liikunnasta vastaavassa työryhmässä tai johtoryhmässä. Yli 10 000 asukkaan kunnissa tiedonkeruuta käsiteltiin pieniä kuntia yleisemmin työryhmässä tai johtoryhmässä. Tiedonkeruulomaketta oli käsitelty kuntien liikunnan edistämisestä vastaavassa työryhmässä tai toimialan johtoryhmässä selvästi aiempaa yleisemmin. Vuonna 2022 vain 42 prosenttia kunnista oli käsitellyt lomaketta yhteistyössä vastaavan työryhmän kanssa. Käsitteily oli yleistynyt kaikissa, väestöluvultaan eri kokoisissa, kunnissa.

Vuonna 2024 aineiston laadun ja luotettavuuden kehittämiseksi yhden kysymyksen kaikki kyllä-vastaukset tarkistettiin ja käytiin läpi systemaattisesti. Tarkastukseen valittiin harvinaisvaraisesti kysymys:

26. Toimiiko kunnassa seuraavia liikunta- ja urheiluseurojen, muiden yhdistysten tai kunnan yhteiselimiä?

- Säännöllisesti kokoontuva liikunta- ja urheiluseurojen ja yhdistysten sekä kunnan yhteinen asiantuntijaelin esim. seuraparlamentti
- Kunnan koolle kutsuma seurojen ja yhdistysten sekä kunnan yhteiskokous esim. liikuntafoorumi

Valitut tiedot tarkistettiin käymällä läpi kuntien kotisivuja ja asiakirjoja. Jos tietoa ei löytynyt kuntien kotisivuilta, tietoja haettiin myös hakukoneen avulla internetistä. Jos tietoa ei löytynyt vielä näiden perusteella, lähetettiin kunnan liikunnasta vastaavalle viranhaltijalle lisätietopyyntö. Tällä pyrittiin varmistamaan myös tarkastelun luotettavuus pienentämällä tarkistusvirheen mahdollisuutta sekä antamaan kunnan yhdyshenkilölle mahdollisuus tarkentaa ilmoittamaansa tietoa.

Tarkastettavia tietoja oli yhteensä 397. Ennen lisätietopyyntöjen lähettämistä pystyttiin todentamaan 209 tietoa. Lisätietopyyntöjä lähetettiin yhteensä 196 kunnalle. Kunnista 171 vastasi lisätietopyyntöön. Korjattavia tietoja oli yhteensä 78. Korjattavista tiedoista 64 käsitteli kysymyksen alakohtaa, jossa viitattiin seuraparlamenttiin ja 14 käsitteli alakohdtaa, jossa viitattiin liikuntafoorumiin. Yhteensä muutettavia tietoja oli 75 kunnan tiedoissa. Luotettavuuden ja laadun kehittämisen kannalta oleellista on, että virheellisten tietojen toimittaminen ei ollut systemaattista ja korjaukset koskivat eri kuntia.

Tarkistustyön aikana havaittiin, että useammalta kunnalta puuttuu kotisivuiltaan kuvaus liikunta- ja urheiluseurojen kanssa tehtävästä yhteistyöstä. Lisäksi havaittiin, että seuraparlamenttia koskevassa alakohdassa oli tulkittu asiantuntijaelimen määritelmää lavasti.

Vuonna 2022 toteutetun tiedonkeruun yhteydessä tehdyn laadun tarkistustyön aikana havaittiin, että useampi kunta oli tulkinnut lasten ja nuorten liikunta-aktiivisuuden seurantaan Move! -tulosten seurannaksi. Tämän takia on todennäköistä, että kunnat ovat mieltäneet Move! -tulosten raportoinnin liikunta-aktiivisuudeksi vastatessaan myös vuoden 2024 tiedonkeruulomakkeeseen.

Julkaistujen tietojen ajantasaisuus ja oikea-aikaisuus

Tiedot liikunnan edistämisestä kerätään parillisten vuosien huhtikuussa ja kysymyskohtaiset perusjakaumat julkaistaan perustaulukoissa kyseisen vuoden syyskuussa kuntakoon, tilastollisen kuntaryhmittymisen, aluehallintoviraston alueen ja maakuntajaon mukaan. Vuonna 2024 tiedot julkaistiin ensimmäisen kerran myös hyvinvointialueittain.

Kuntakohtaiset tiedot raportoidaan pisteytettyinä syys-lokakuussa TEAviisarissa. TEAviisarissa tiedot esitetään valmiiksi analysoituina yhteenvetoina ja toiminnan suunnittelun, johtamisen ja arvioinnin kannalta hyödyllisinä visuaalisina kuvioina. TEAviisari näyttää kokonaiskuvan sekä auttaa tunnistamaan kunnan toiminnan keskeiset vahvuudet ja kehittämistarpeet.

Tietojen saatavuus ja läpinäkyvyys/selkeys

Tiedot ja kysymyskohtaiset perusjakaumataulukot julkaistaan THL:n ylläpitämässä TEAviisari-verkkopalvelussa. Tilastotietoja voi poimia myös Tilasto- ja indikaattori-pankki Sotkanetistä. Sotkanetissä on mahdollista tarkastella vain kokonaispisteitä sekä valikoituja yksittäisiä indikaattoreita. Ulottuvuuksien ja kaikkien yksittäisten indikaattoreiden tiedot ovat saatavilla TEAviisarista. Tiedot raportoidaan voimassa olevalla kunta-jaolla.

THL:n tilastoraportissa julkaistaan kansalliset päätulokset.

Tilastojen vertailukelpoisuus

Liikunnan edistäminen kunnissa -aineisto on kerätty kahden vuoden välein vuosina 2010–2024. Tietosisältöön on kehitetty uusia indikaattoreita ja myös tehty pieniä muutoksia. Keskeinen tietosisältö, yhteensä 19 indikaattoria on pysynyt samana. Vuonna 2024 indikaattoreita oli yhteensä 100, joista 74 oli käytössä myös vuonna 2022.

Muuttuneet ja uudet indikaattorit eivät ole olennaisella tavalla muuttaneet ulottuvuuksien keskeistä sisältöä. Tiedonkeruulomakkeelle lisättiin vuonna 2024 kolme täysin uutta indikaattoria, jotka käsittelevät kunnan yhdistyksille myöntämien liikunta-avustusten vastuullisuuskriteerijä (kysymys 13.), kunnassa käytössä olevia harrasteseteleitä, -passeja tai -kortteja (kysymys 14.) ja osallistuvan budjetoinnin kautta toteutettuja liikuntahankkeita (kysymys 27.).

Yksittäiset muuttuneet indikaattorit vuonna 2024 olivat esimerkiksi seuraavanlaisia: asiakirjat vaihtuneet osittain (sitoutuminen), tavoitteet, joiden edistäminen määritelty talous- ja toimintasuunnitelmassa (johtaminen) ja ulkona tapahtuvan liikunnan seuranta laajennettu (seuranta ja arviointi). Move! -mittauksiin liittyvät kysymykset jätettiin tiedonkeruulomakkeesta pois, sillä aiheeseen liittyviä kysymyksiä lisättiin perusopetuksen tiedonkeruulomakkeelle vuonna 2023.

Selkeys ja eheys/yhtenäisyys

Tilasto sisältää kattavasti koko maan tiedot liikunnan edistämisestä (99 % kunnista). Vuosina 2010–2022 kuntien kattavuus on ollut 68–99 prosenttia.

Vuoden 2024 erityiskysymykset

Seuraavat kunnat eivät toimittaneet tietoja: Laukaa, Pyhäranta, Salla, Taivassalo.